

Гаяш Оксана

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної
реабілітації Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», м. Ужгород,
Україна*

Сутність процесів адаптації та модифікації для ефективності навчання учнів з особливими освітніми потребами

Основна ідея інклюзивного навчання – повне включення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у шкільне життя, через створення оптимального шкільного середовища для усіх учнів. При цьому не виключається надання дітям з ООП додаткової, а іноді і спеціальної підтримки у навчанні, яка допоможе їм брати повноцінну участь у заняттях і реалізовувати свій потенціал. Така умова розглядається як один з варіантів навчання, який дуже часто може з успіхом застосовуватися при навчанні учнів з нормативним розвитком (Loreman T., Deppeler J., Harvey D., 2011) [2].

Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації.

Адаптація навчання передбачає зміну характеру представлення навчального матеріалу, не змінюючи зміст навчання: через пристосування освітнього середовища, адаптації навчальних підходів, адаптації навчальних матеріалів тощо.

Модифікація навчання – це зміна (зазвичай, спрощення) освітніх цілей, змісту предмету, програми навчання, концептуальної складності навчального завдання для конкретної дитини та, у результаті, рівня знань та навичок, які має опанувати дитина впродовж навчання.

Адаптація у навчанні спрямована на: 1) пошук і розроблення способів подання інформації та вивчення предмету дитиною з ООП з урахуванням особливостей її сприйняття; 2) використання додаткових засобів і матеріалів (карток, інструкцій, правил тощо); 3) розроблення та формування способів перевірки засвоєння знань та навичок.

Для кращого засвоєння матеріалу можна використовувати: поділ завдань на кілька, простіших за змістом або покрокових; зменшення тривалості виконання завдання або їхньої кількості за умови збереження рівня складності: частіші повторення, спрощені інструкції до виконання; залучення нетипових методик – комп'ютерних програм, візуалізаційних карток, предметів, аудіо- та відеороликів тощо; оформлення навчальних матеріалів з огляду на фізіологічні потреби учня – великий шрифт, виділення кольором, підкреслення.

При застосуванні різних видів адаптації зміст навчання залишається незмінним, а при застосуванні модифікацій він, зазвичай, змінюється. В окремих випадках використання модифікацій може виявитися необхідним для того, щоб надати конкретній дитині можливість брати участь у класних заняттях.

Основні принципи модифікації:

- спрощення (зменшення складності цілей і / або змісту);
- виключення (скорочення кількості предметів, що вивчаються, або зменшення вимог до кінцевих цілей вивчення предмету та виключення певного змісту);
- поєднання або ущільнення (інтеграція деяких предметів в один курс або інтеграція кінцевих цілей, змісту).

Модифікації можуть бути виконані шляхом:

- Скорочення змісту матеріалу, який необхідно засвоїти. Учень може брати участь лише в окремих частинах уроку і/або опанувати лише частину змісту навчального матеріалу. Наприклад, на уроці «Я досліджую світ» основній групі учнів класу поставлене завдання – назвати всі частини квітки (рослини), звірившись з діаграмою в підручнику, в той же час як учням з ООП

достатньо буде правильно ідентифікувати колір листя рослин. Обидві категорії учнів беруть участь в одному і тому ж процесі, але підсумкові завдання для них відрізняються.

- Модифікація навчальних посібників (різні способи). Наприклад, щоб прилаштувати текст для читання, у ньому виділяють шрифтом або кольором ключові елементи. Такий підхід допомагає концентрувати увагу на головному у змісті вже з першого прочитання, дає можливість донести до учня суть. Способом виділення суттєвих фрагментів, крім підкреслювання або виділення частин тексту кольором, може бути усунення зайвих подробиць. Натомість залишається найвагоміша інформація. Для цього можна видалити з тексту слова, речення, а подекуди цілі абзаци чи сторінки. Такі підходи можуть вплинути на цілісність матеріалу, що вивчається, однак вони допоможуть донести до учня головні, ключові ідеї.

Модифікуючи навчальні посібники, треба враховувати їх змістове наповнення, тобто орієнтуватися на навчальну програму. У цьому напрямі, J.Deppeler (1998) виділяє три категорії знань:

- «обов'язково має знати» – відомості важливі, мають бути обов'язково опанованими;
- «має знати» – відомості важливі, однак не суттєві;
- «може знати» – відомості не суттєві і не надто важливі.

Таким чином, увага акцентується на першій категорії знань: «обов'язково має знати». Інформацію з категорії знань «має знати» і «може знати» треба надавати після того, як учень з ООП опанував ключові, найсуттєвіші відомості. Якщо не дотримуватися такої послідовності, пам'ять учня перевантажиться надмірною інформацією, а знання будуть формальними. Вчитель може обмежити потік відомостей, враховуючи власний досвід дитини та її уподобання. Наприклад, твір на тему «Як я провів літні канікули» замінити складанням хронологічної послідовності подій, які трапилися з дитиною влітку. Потім цю послідовність можна ускладнити, запропонувавши написати твір (завдання з категорії «має знати»).

- Найсуттєвішою з модифікацій засвоєння навчального матеріалу за Deppeler, є здатність виконати завдання, подібне основному з освітньої програми, але в полегшеному вигляді. Наприклад, клас повинен написати твір-розповідь на сторінку за мотивами обговорення картини, причому учням з ООП необхідно виконати аналогічну роботу, але в об'ємі декількох речень. При цьому абсолютно весь без виключення клас працює по темі «Розповідь за картиною», а результати оцінюються на різних рівнях, з урахуванням різних здібностей і визначення успішного виконання завдання для різних категорій учнів.

Відповідно, і система оцінювання учнів з ООП, які навчаються за модифікованими програмами, розробляється окремо з урахуванням індивідуальних можливостей. Завдання для перевірки мають передбачати прості дії замість складних (намалювати замість написати, обчислити за допомогою калькулятора тощо).

Отже, планування адаптацій та модифікацій допомагає педагогам заздалегідь: визначити, якими матеріалами учням потрібно користуватися, як краще побудувати урок, у якому вигляді учні мають відповідати на запитання; дібрати типи вправ і видів діяльності; продумати очікуванні результати їх виконання.

Література:

1. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. / За заг. ред. Даниленко Л.І., – К., 2007. – 128 с.
2. T. Loreman, J. Deppeler, D. Harvey. – Crows Nest, N.S.W. : Allen & Unwin, 2011. – 301 p.